

Sundheds- og Ældreministeriet

Enhed: MEDINT
Sagsbeh.: DEPIKR
Koordineret med:
Sagsnr.: 2016053
Dok. nr.: 1500921
Dato: 03-12-2020

TALEPAPIR

Det talte ord gælder

[Torsdag d. 3. november kl. 16, Christiansborg, Sundheds- og Ældreudvalget]

Samrådsspørgsmål AC

Ministeren bedes redegøre for, hvornår og hvordan ministeren bliver gjort opmærksom på smittetruslen fra mutationer i virusgenomet hos mink, som kan true eller nedsætte effektiviteten af kommende vaccinekandidater samt, hvornår og hvordan ministeren bliver gjort opmærksom på, at regeringens såkaldte inddæmningsstrategi på minkområdet med isolation, opsporing og værnemidler ikke er effektiv – herunder hvilke informationer og risikovurderinger, ministeren modtager fra Sundhedsstyrelsen og Statens Serum Institut om risikoen fra mink?

Spørgsmålet er stillet d. 23. november 2020 efter ønske fra Peder Hvelplund (EL).

Samrådsspørgsmål T

Ministeren bedes redegøre for baggrunden for, at strategien for håndtering af coronasmittede mink tilbage i juni måned blev ændret fra en såkaldt forsigtighedsstrategi til en strategi med brug af inddæmning, værnemidler og hygiejne, og hvilken konkret sundhedsfaglig anbefaling der lå til grund for strategiskiftet.

Spørgsmålet er stillet d. 4. november 2020 efter ønske fra Peder Hvelplund (EL).

Svar på samrådsspørgsmål AC og T om mink

Tak for spørgsmålene. Og også tak for indsatsen og opbakningen fra Enhedslisten til hele håndteringen af og pandemien og selvfølgelig er der mulighed for at få mere viden om konkrete ting her og også for at kritisere enkelte elementer.

Jeg tror, det er sådan at, som vi lige har hørt på det forgående samråd. Så er der nogen, som mener, at man har handlet for hurtig, og så er der den anden vinkel her. Det er selvfølgelig vilkårene. Lad os nu fokusere på den her del af spørgsmålet, altså handlede vi hurtigt nok, og informerede vi hurtigt nok.

Indflyvningen, ganske kort: Vi navigerer i ukendt land. Da der blev fundet smitte i mink i Danmark, blev der åbnet op for en ny, ukendt flanke, hvor der ikke findes eksakte videnskabelige resultater at støtte sig til. Det er også kommunikeret til offentligheden, hvor der blev sagt direkte, fra vores styrelser. Dette er ikke perfekt videnskab endnu. Men vi har, det vi har, og så bliver vi klogere undervejs. Det er jo desværre et grundvilkår i en sådan situation. Det skal vi så kunne agere i.

Der er faktisk nu 5 ½ måned siden, at man første gang fandt smitte på en dansk minkfarm. Det kan synes som kort tid, men man er faktisk kommet utrolig langt i viden på den korte tid.

Der blev fundet smitte i de første tre farme. Det var tilbage i juni måned. Dengang der var der jo altså meget få oplysninger. Nederlandene havde konstateret smitte i minkfarme i april allerede, og der var en mulig forbindelse mellem mink og humane tilfælde af COVID-19. Men Danmark er, som bekendt, helt unik på det her område. Globalt, da vi har haft en meget stor minkpopulation, . . . 17 mio. dyr under almindelige produktionsforhold.

Sundhedsmyndighederne har flere gange rejst en bekymring for det reservoir for virus, minkene kan udgøre, og for mutationer i mink. Det er det, regeringen løbende har handlet på, efterhånden som der er kommet mere viden, eller situationen har ændret sig. Det er det, jeg nu vil redegøre for.

Udvalget fik den 18. november en redegørelse og materialepakke med alle analyse- og forskningsmæssige resultater, som sundhedsmyndighederne har bidraget med fx relevante rapporter, risikovurderinger, analyser m.v. som relaterer sig til risiko for folkesundheden ved minkhold i Danmark.

Miljø- og Fødevareministeriet offentliggjorde samme dag en redegørelse, som hedder ”*Redegørelse for baggrund for og beslutning om strategi til bekæmpelse af spredning af COVID-19 i danske minkbesætninger*”. Den redegørelse beskriver forløbet fra første smittede farm i midten af juni. Og så op til november måned. Som det fremgår af redegørelsen kan man overordnet dele forløbet op i fem faser.

[Fase 1]

Første fase. Som giver anledning til en generel bemærkning om, at der har været et tæt samarbejde og en tæt, løbende dialog gennem hele forløbet mellem de veterinære myndigheder og sundhedsmyndighederne. Det var der fra første fase. Den her ’one health approach’ som sundhedsordførerne kender.

Tre farme blev konstateret smittet i juni, og ud fra et forsigtighedsprincip blev de slået ned. Dengang var der som sagt ikke meget viden på det her tidspunkt, og fokus var selvfølgelig på, om den her smitte blandt mink var farlig for menneskers sundhed. Sundhedsmyndighederne arbejdede her med en antagelse om, at dyr kan smitte mennesker. Vi har jo at gøre med en virus, som med alt sandsynlighed, kom fra dyr til mennesker og så tilbage til dyr. Antagelsen var altså, at de kan smitte mennesker igen. De vidste på det her tidspunkt reelt ikke, hvor stor sandsynligheden er for den form for smitte.

Som man kan læse i redegørelsen så, pegede sundhedsmyndighederne i denne tidlige fase på, at udbredelsen af virus hos mink i Danmark burde blive undersøgt.

Fødevarestyrelsen satte derfor test af et udsnit af de danske minkfarme i gang. Der blev udtaget repræsentative stikprøver af 125 farme – det svarer til ca. 10 pct. af alle farme i Danmark, og resultatet af dem var der var ingen positive svar. Der var nul positive svar. Den viden får vi den 4. juli. .

[Fase 2]

Så kommer så ”fase 2”.

Det betyder så at i starten af juli var der ikke tegn på, at vi stod med et stort aktuelt smittereservoir i de danske minkfarme. Samtidig var smittetrykket i samfundet jo også lavt. Det kan jo hænge sammen sådan nogle ting, det må nok hænge sammen– og generelt var det lavt henover sommeren.

Men der var bestilt et oplæg om den videre håndtering af mink, og det blev koordineret af Fødevarestyrelsen. Der blev spurgt i spørgers begrundelse, omkring var der en bestilling om minkerhvervet skulle bevares. Det var ikke mit ministerium som er kommet med den bestilling. Men jeg kan forstå på embedsfolkene, at man har forhørt sig hos sine kolleger i det pågældende ministerium. Det, der er blevet oplyst til mit ministerium, er, at den bestilling ikke var møntet på, at minkerhvervet skulle bevares. Jeg har godt set udtalelsen. Men det er det, vi har fået oplyst. Det er ikke os, som kommer med den bestilling, men det er det vi har fået oplyst.

Myndighederne opstillede på den baggrund en række forholdsregler, der var nødvendige at tage i forhold til minkproduktion i Danmark, herunder: brug af værnemidler, begrænset adgang til farme, skærpet overvågning m.v.

Og så går vi videre med redegørelsen s. 7], der vurderer Statens Serum Institut dengang, at mennesker er vigtigste vektor – altså smittebærer - i smittespredning, og ”*at der med den foreslåede håndtering, hvor ejer anvender værnemidler efter sundhedsmyndighedernes anbefalinger, kun vil være minimal risiko for, at mennesker vil bidrage til smittespredning fra den pågældende besætning til det omgivende samfund.*”

Sundhedsstyrelsen tilsluttede sig overordnet vurderingen fra Statens Serum Institut. Det var vurderingen på det tidspunkt. Jeg bruger det ikke til at sige, at man tog fejl. For man havde den viden, man havde på det tidspunkt. Og det er jo det, der

er en grundlæggende præmis, for hele håndteringen. Det var den viden, der var, og som blev præsenteret til ministerierne på det tidspunkt. Altså, hvis man gjorde det her, så vil der være minimal risiko for, at mennesker bidrager til smittespredning fra de pågældende besætninger.

Frem til starten af juli dannede dette her grundlag for, at inddæmningsstrategien blev sat i værk:

1. oplysningen om, at screeningen af minkfarme ikke viste tegn på et stort smittereservoir i mink i Danmark, og
2. vurderingen af, at der ville være minimal risiko for smittespredning til det omgivende samfund.

I fase 2 blev der konstateret mutationer i prøver fra den første smittede minkfarm. Minkfarm nr. et. Det blev følgegruppen og fødevareordførerne orienteret om den 6. juli, og det notat citerer jeg fra her :

”For farm 1 viser gensekventeringen, at der forekommer en del mutationer i virusgenerne i mink, som kan genfindes i minkavlervfamilien, og i flere personer på et plejehjem samt en række ikke relaterede COVID-19 smittede personer i Hjørring kommune, hvor alle synes at være en del af den samme smittekæde.”

I de to første faser fik vi ikke oplysninger om, hvilke risici disse mutationer potentielt indebærer i forhold til vacciner. Så lad os gå til fase 3.

[Fase 3]

14. august starter den her fase med, at den fjerde farm blev konstateret smittet, og smitten blandt mink steg jo henover september. Som alle er klar over.

Primo september var der altså kun 9 smittede. Vi har over 280 smittede nu her. Det viser, hvor stærkt det er gået, og hvor vigtigt det var at få det håndteret. Men dengang, i starten af september, var der kun 9 smittede minkfarme pr. 10. september.

Sundhedsmyndighederne kom med flere bidrag om situationen i løbet af september.

I et notat fra Sundhedsstyrelsen af 7. september, som Statens Serum Institut og Styrelsen for Patientsikkerhed havde bidraget til, stod at *"det bemærkes, at de foreløbige genetiske undersøgelser fra minkbesætning nr. 4 viser, at den unikke minkvariant fortsat udvikler mutationer i det område af virus, som koder for "spike-proteinet", og som samtidig er en del af virus, som en lang række internationale vaccinekandidater er rettet imod."*

Den oplysning får jeg ind af 10. september, i et opsummerende notat, hvori der står, at der ikke er observerede mutation i virus i minkbesætninger, som er problematiske i relation til vaccineudvikling, hvis den videre afdækning gav oplysninger om en risiko herfor, ville styrelsen fremlægge en plan herfor.

Inddæmningsstrategien blev skærpet i løbet af september. I et notat fra veterinær- og sundhedsmyndighederne dateret 15. september stod – som det også fremgår af redegørelsen, at *”[d]e tiltag, der blev besluttet af miljø- og fødevareministeren og sundheds- og ældreministeren i juli 2020 er brugbare og har haft effekt i store dele af landet. Dog viser den nuværende øgede forekomst af smittede minkbesætninger i Hjørring kommune, at de iværksatte foranstaltninger med fordel kan udbygges og målrettes ved nedenstående anbefalinger.”*

Veterinærmyndighederne skærper på den baggrund kontrollen med brug af værnemidler og smittebeskyttelse. Altså kontrollen med om man nu bruger de værnemidler, man skal, som medarbejder m.m og styrker overvågningen i 4 nordjyske kommuner Hjørring, Frederikshavn, Jammerbugt og Brønderslev. Sundhedsmyndighederne intensiverer på deres side smitteopsporing, med tilbud om test til alle minkmedarbejdere og deres husstandskontakter og ikke kun nære kontakter og intensiverede bestræbelser på at afdække smitteveje.

Den 21. september sendte Statens Serum Institut den første risikovurdering omkring mutationer. Og det er måske der vi skal hen, og nu er vi altså nået hertil. Den første risikovurdering om mutationer, som er dateret den 18. september. I notatet stod, at den fortsatte udvikling af virus i mink med flere og flere mutationer og spredning til mennesker ”*kan udgøre en potentiell fare for folkesundheden*”. Risikoen var teoretisk, for Serum instituttet havde på det her tidspunkt ikke fundet varianter, der viste tegn på nedsat følsomhed for vacciner. Men der var en potentiel fare.

Og risikovurderingen blev jeg forelagt den 22. september. Den dag var der totalt set 20 smittede, så der var altså fordobling her, fra 9 til 20.

Det vil sige, at den 7. september skrev Sundhedsstyrelsen og Statens Serum Institut første gang om mutationer og vacciner til Sundheds- og Ældreministeriet. Men hvad det reelt betød, og hvilken risiko det indebar, ved vi først med risikovurderingen, der kom ind den 21. og som jeg så dagen efter.

Mutationer er ikke i sig selv noget nyt. Det er klart, det er noget, vi er opmærksomme på i en pandemi– hvis virus ændrer sig, måske endda til noget farligere og mere smitsomt. Opfører sig på en anden måde. Vi har lige været igennem det på tidligere samråd, det er ikke det, man har fundet her. Men mutationer kan jo betyde mange forskellige ting. Man skal se få skrækkfilm om virus for at vide, at mutationer er noget, man er nervøs for. Særligt mutationer, der kommer igennem dyr, tilbage til mennesker. Det er selvfølgelig en af grundene til, at Seruminstittet følger udviklingen så tæt.

Myndighederne bliver løbende klogere, og de resultater, ministeriet fik ind den 7. september, handler om, at der ved foreløbige undersøgelser er set mutationer i den del af virus, som en lang række vaccinekandidater er rettet imod. Der var brug for mere viden og en konkretiseret risikovurdering, og det kom så også her den 21. september, men er altså lagt byggesten på byggesten af viden oven på hinanden, eftersom man bliver klogere. Og den udviklingen bliver fulgt tæt. Som også bliver redegjort for mig, i den sammenskrivning jeg får.

I COVID-følgegruppen holder vi som bekendt flere møder, hvor mink bliver drøftet i løbet af september. Og mink og mutationer bliver drøftet i løbet af september, der taler vi om mink den 2., 11. og 15. På de to førstnævnte møder, den 2. og 11., der er Seruminstittet med i drøftelserne, og der er fuld åbenhed om, at vi er ved at se på, om der er brug for at gøre mere. Den 1. oktober er der også åbenhed om, at der ligger en ny risikovurdering. Det står i orienteringen, som den daværende fødevareminister sender til Følgegruppen. Og når det er ham og ikke mig, så er det fordi, at det er der handlingen sker. Og det vil jeg lige uddybe lidt mere.

[Fase 4]

Den 25. september sendte Sundhedsstyrelsen et nyt notat, som var dateret 24. september. Her er der gået 10 dage fra notatet om, at inddæmningstiltagene burde skærpes. Sundhedsmyndighederne skrev, at tiltagene til inddæmning ikke så ud til at virke. Der står også i notatet, at *”mutationerne kan udgøre en væsentlig fare for folkesundheden.”*

Det fremgik uddybende, som man kan se i redegørelsen s. 11, at: *”Der er fortsat behov for fokus på implementering af tiltagene på den humane side, men det vurderes samtidigt, at det er nødvendigt med yderligere tiltag på den veterinære side for at opnå kontrol med smittespredningen.”*

Det var de sundhedsfaglige grunde til, at vi skifter kurs her. Og det er jo korrekt, vi skifter kurs her, fordi den her beskrivelse, viser, at den her inddæmning af smitten jo ikke virkede. Vurderingen var tilbage i sommer, det ville virke, men det virkede jo ikke, og vi er nødt til at reagere og vi fik en risikovurdering fra Serumintituttet omkring de her mutationer.

Derfor besluttede regeringen d. 1. oktober, at alle smittede dyr og farme i en 7,8 km. zone skulle slås ned. På det tidspunkt var der 45 smittede farme alt i alt. Så vi går altså opad, igen faktisk en fordobling. Endnu engang på de her ca. 14 dage igen. Indsatsen om, at slå de her mink ned. De smittede mink plus dem i sikkerhedszonerne. Den var som bekendt forankret i daværende Miljø- og Fødevarerministerium. Og derfor er det også dem, som har haft til opgave at orientere partierne, herunder følgegruppen, om beslutningen og begrundelsen herfor. Og det har vi fulgt op på, om det er sket, hvilket vi har fået oplysning om skete den 1. oktober klokken 1731 på mail.

Så kan man spørge, og det er et rigtig godt spørgsmål, burde man have truffet den beslutning tidligere? Det er der helt sikkert forskellige holdninger til. Blandt eksperter og også her i folketinget, det er helt sikkert. Jeg mener, vi traf beslutningen, vi kunne ikke gøre andet, da det her lå foran os. Det mener jeg helt sikkert, fordi der havde vi de nødvendige oplysninger og den risikovurdering, som skulle til.

At en myndighed har en bekymring for en teoretisk risiko, det mener jeg ikke er nok til at handle. Vi er nødt til at have det, defineret i en helt konkret risikovurdering. Og med det viden vi har nu, så havde det været langt bedre med en stille og rolig udfasning af minkene allerede i marts, april måned. Men den viden havde vi ikke i marts og april. Så kan man ikke forlange, at den er truffet i marts og april. Også fordi det er en så stor og omfattende beslutning, at der skal foreligge en klar og utvetydig risikovurdering, mener i hvert fald jeg. For at træffe så stor og drastisk og alvorlig beslutning, som det jo er for mange tusind mennesker. Også en økonomisk stor beslutning.

Det er jo også korrekt, at man kunne have handlet tidligere, og det er også korrekt at selve denne strategi fra 1. oktober med at slå smittede mink ned og dem i risikozonerne, det var jo ikke tilstrækkeligt. Fordi smitten overhalede på trods af hvad man ellers gjorde i de relevante styrelser, der havde det ansvar. Og jeg ved, som jeg er blevet orienteret, at de arbejdede hårdt, men det var jo ikke nok. Fordi smitten overhalede også ind i november måned, som er fase 5.

[Fase 5]

Der var man oppe på næsten 200 smittede farme i Danmark. Det er fase 5 i redegørelsen.

Det var en af grundene til at Statens Serum Institut d. 3. november kom med en ny og skærpet risikovurdering, der konkluderede. Den er jo blevet nævnt mange gange, men jeg citerer lige fra forsiden: ”*fortsat minkavl under en igangværende COVID-19 epidemi indebærer en betydelig risiko for folkesundheden, herunder for mulighederne for at forebygge COVID-19 med vacciner.*” Sundhedsstyrelsen tilsluttede sig konklusionerne.

Og det var det, regeringen mente, at det kunne man ikke sidde overhørig - man skulle handle. Og det var en klar skærpelse i forhold til de tidligere risikovurderinger. Og det dannede baggrund for en politisk regeringsbeslutning, som vi står på mål for, om at vi måtte aflive alle mink i Danmark. Og heller ikke optage en ny produktion, før vi er på den anden side af den her pandemi.

Det var også her, vi fik kendskab til ”cluster 5”, som var bekymrende, fordi de foreløbige undersøgelser i laboratoriet tydede på, at dette virus viste nedsat følsomhed for neutraliserende antistoffer. Og jeg mener også, at følgegruppen har fået orientering om, at det er det det, som de kalder, på Serum instituttet, proof of concept. Altså det her koncept, de var nervøs for, kan det nu ses bevist i petriskålen.

[Afslutning]

Udvalget havde som bekendt arrangeret en høring, som Peder Hvelplund nævnte, den 16. november, hvor en række eksperter både fra Sundhedsstyrelsen, Statens Serum Institut og eksterne eksperter deltog. Og fortalte om de mange, mange nuancer der er i de videnskabelige aspekter, der er i den her sag. Jeg synes, det er værdifuldt, at der er denne her videnskabelige debat i Danmark, men jo også globalt.

Det stod jo klart, også for alle der deltog og lyttede efter – det er ikke simpelt det her, der er ikke en sort/hvid, soleklar ting, man lige skulle have gjort for lang, lang tid siden. Man er nødt til at agere, på den viden man har.

Men det jeg hæftede mig ved, var den generelle holdning, som jeg kunne konkludere var, at mink og mennesker under en COVID-19-epidemi er en dårlig blanding.

Jeg er klar over, at der også er nogle eksperter, der nu mener, at vi skulle have reageret hurtigere. Og det er der formentlig også partier, der mener. Men vi er, som jeg også sagde i starten, i ukendt land her, og selvfølgelig kunne det være lettere at træffe en beslutning i marts eller september, hvis vi havde den viden til rådighed, som vi har i dag.

Det havde man jo så ikke, af de grunde jeg har redegjort for. Det vigtige for mig er, at nu er der reageret, og man kan se nu udgør minksmitten ikke den fare for viruskontrol, som den ellers har gjort i Danmark ind til nu. Og derfor er der blevet handlet med hensyn til folkesundheden. Den samlede befolknings sundhed og det er det vigtigste i den her globale sundhedskrise.

Tak for ordet.